

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udvalgte digte

Citation: Ewald, Johannes: "Udvalgte digte", i Ewald, Johannes: *Udvalgte digte*, udg. af Esther Kielberg ; Kim Ravn , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1999, s. 205. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald02dkval-shoot-idm140323882245744/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Udvalgte digte

O Herrel forund mig Liise og Roe;
Men revser da mig med Smerte,
Da lær mig at taale – at bede – og troe,
Og JESUS opfylde mit Hierte.

Personer, der opfyldt af en ideal forestilling (et trosforhold eller en ide, de kæmper for) udsættes for stærke smertor, fx ved sygdom eller tortur, har berettet om oplevelser af en mental løftelse. Jeget kan da opleve sig indsat i en overindividuel sammenhæng, der giver kræfter til at overkomme smerten; det fortæller fx modstandsmanden Kim Malthé-Bruun om i sine sidste breve (udg. posthumt 1946). Det kan være en sådan sindstilstand, Ewald har erfaret og i sin bøn ønsker at fastholde.

Når Blixen sammenligner Ewald med den heroiske Kristus, skyldes det måske den døende digters sidste udsagn og så et kendt øjebliksbillede fra Ewalds sidste tid, givet af forfatterinden Friederike Brun (f. Münster, 1765-1835). Det skildrer digteren krunsluttet på sit smertensleje: »(...) kun det herligt formede Ansigt og de store blaa, himmelske Øjne straaledede mig med overjordisk Glans kjærlygt imøde!» (*Ungdomserindringer*, 1917, s. 97).

Friederike Bruus portræt er præget af eftertidens tendens til idealisering i almindelighed og af Ewald i særdeleshed. Men husket bliver det.

VII. Digternes Ewald

At eftertiden har været tilbøjelig til at se Ewald som en helt eller martyr for kunsten, må skyldes, at han under så hårde vilkår og så betingelsesløst gjorde sig til instrument for inspirationen. Han oplevede den som en himmelsk energi, eller – igen med Sophus Claussens ord – en vilje i universet, der kunne sætte sig igennem i ham. Når Claussen flere gange er nævnt i det foregående, kommer det af, at den yngre digter havde et beslægtet syn på sit arbejde for poesien. Det kunne kaldes religiøst; men det var fjernere fra at være bibelsk-kristent end Ewalds, selv om Claussen som digter omgikkes den bibelske billedverden med kærlig veneration. Ligesom

Ewald gav Claussen sig ubetinget ind under inspirationens nødvendighed, ville nærme sig det umulige og ville »tro paa sit Drømmelands Nytre«, som det hedder i digtet »I Løvens Tegn«. Han må kaldes Ewalds nærmeste arvtager.

Flere danske digtere hører dog til dette eksklusive selskab. Nogle få skal nævnes her, en enkelt senere.

Forud for Ewald skrev Kingo højtideligt og underfundigt i et digt til Christian V i anledning af kongens felttog 1675 (»Behiorted Konge, Du aarvogne Scepter-Førers«, 1676):

Tilstød dog at min fast hendøde Sang-Gudinde
Maa dette Liv i din Udødelighed finde,
At tænde Lyvs udi sit ringe Lygte-Skrog
Og vise Verden dit det første *Ledings-Tog*.

Her anråbes, også med et ildbillede, gudinden, som råder for, om der kommer lys i lygten hos Kingo, så kongen kan blive behørigt lovprist. Men Kingo er i rollen som lejlighedsdigter ikke frisat som Ewald, han må først spørge kongen, om det går an.

Bronson havde ydmygt forstået inspirationen som en overpersonlig kraft: Jesu kærligheds ild, der gennemtrænger universet:

Som paa hans himle
Der verdens grund har sat,
Stiernerne vrimle
Imod den mørke nat,
Saaledes brænder
Min JEsu kjerlighed (...)
(»O! hvilken ære«, 1739)

Efter Ewald blev mødet med de skabende kræfter digterens personlige sag. Ewald var den, der i tilhid til egen inspiration ubeskyttet var gået foran. Jens Baggesen udtrykte sin taknemmelighed sådan:

Din Hymnes Straaler tændte første Gang
med apollonisk Ild min Siel.
(«Til Schleppegrell», 1795)

I et digt af Schack Staffeldt indvies jeget til digter i en erotisk-kosmisk vision, som indgiver ham en stærk uendelighedslangsel – begivenheden kan minde om Ewalds oplevelse på højen. Længselen omskibes til digt, men:

Dog brænder mig Kysset, jeg kiender ei Fred
Förend jeg drager Himlene ned!
(«Indvielsen», 1803?)

To lidt mere satte brødre i ånden, Oehlschläger og Aarestrup, har ydet Ewald deres revetens. Oehlschläger i et digt fra 1811, der betoner den store digters sørgelige lod:

Ja Linden selv her med sin sorte Hud
Seer ved din Grav fuld af Betydning ud;
Thi du var og et Træ af stærk Natur;
Men lænket, haget ved den skumle Muur, {...}

Aarestrup skrev en del år senere, henvendt til Ewald, i et udæretet digt om poesiers høje omkostninger:

Paa Sengen skrev du det med Taarer tunge,
Men Poesien greb dit Digt, og sagde:
Det er det bedste af den danske Tunge.

Sophus Claussen, hvis lyriske naturel nok er tættere på Ewalds, er nævnt. Hans beundrer Tom Kristensen, som skrev om »den evige Uro«, spørger siden i digtet »Fribytter« fra 1920, om ikke digteren er en *outlaw*, der er parat til at nedbryde sig selv for at kunne »slynge sin indre Verden / med dens Flammehjul ud i Rummet?« – I samme ånd siger Thorkild Bjørnvig i sit Nietzsche-digt (1959) om det søvnløse geni:

Ud, Skabelse, som før var Herrens Sag,
var hans nu! (...)

En linje skulle herved være trukket op. Måske har Per Lange med sit Ewald-digt fra 1932 gjort det mest indtrængende forsøg på at beskrive, hvad Ewalds ønske om at drage himlen ned på jorden har kostet ham. De to sidste strofer lyder:

Skønne af Glans fra hans Øje,
stærke af Kraft fra hans Lemmer
leved hans Ord i det Høje,
fjerne, med fremmede Stemmer.

Men under hævede Hænder
lytter han fattig og bange
ind mod et Hjærte som brænder
sygt af at savne Sange.

VIII. Ewald og samtiden

Digternes hengivne ord om deres store forgænger kompletterer kritikernes Ewald-litteratur. Denne er omfattende, men der findes ikke megen dokumentation for, hvordan samtiden tog imod hans poesi.

Det kommer af, at den danske litterære kritik først begyndte at tage form omkring midten af 1700-tallet. Med stiftelsen i 1759 af Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabs Forfremmelse (i daglig tale Det smagende Selskab) fik man en institution, som skulle tage vare på fremvæksten af en dansk nationallitteratur. Formålet med det skulle være at »forbedre Sproget, Sæderne og Smagene»; sådan formuleres det i *Breve* (1759) af J. S. Sneedorff (1724-64), som var en af initiativtagerne til selskabets oprettelse. I en artikel i *Københavns Adresse-Contours Efterretninger (Adressavisen)* 21. dec. 1759 stiller han den »skønne» videnskab over for den »nyttige», naturvidenskaben. Den skønne videnskab skal tilstræbe at »forbedre Hiertet ved at fremsætte Sandheden, saaledes, at den maa